

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/203/2005

„JAK TEN CZAS SZYBKO LECI..”

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ 2005

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2005 roku

Czas jest pojęciem o tyle specyficznym, iż pomimo trudności ze zdefiniowaniem go wszyscy się nim posługują. Poczucie upływu czasu wyartykułowane zostało już w starożytności słynnym Heraklitowskim „Panta rhei” (Wszystko płynie) czy też: „Nie można wejść dwa razy do tej samej rzeki”.

Zjawiska i wydarzenia nieubłaganie następują po sobie. Jeszcze przed momentem nieukształtowana przyszłość staje się ulotną terażniejszością, żeby za chwilę stanowić ostatecznie zdefiniowaną przeszłość. Proces ten towarzyszy każdemu, jednak ze względu na swój subiektywny charakter, podyktowany m.in. złożonością różnych sytuacji oraz mnogością punktów odniesienia, różnie jest percypowany, stąd jedni mówią o tym, że czas płynie bardzo szybko, innym natomiast, mówiąc potocznie, „czas się dłuży”.

Dobiega końca kolejny rok kalendarzowy. Taki moment zawsze skłania do podsumowań, refleksji egzystencjalnych oraz zadumy nad nieuniknionym procesem upływu czasu oraz jego skutkami. Przedmiotem naszych grudniowych badań¹ uczyniliśmy zatem subiektywne poczucie upływu czasu, funkcjonujące na ogólnym poziomie refleksji respondentów, jak również preferowane jego tempo².

POCZUCIE TEMPA UPŁYWAJĄCEGO CZASU

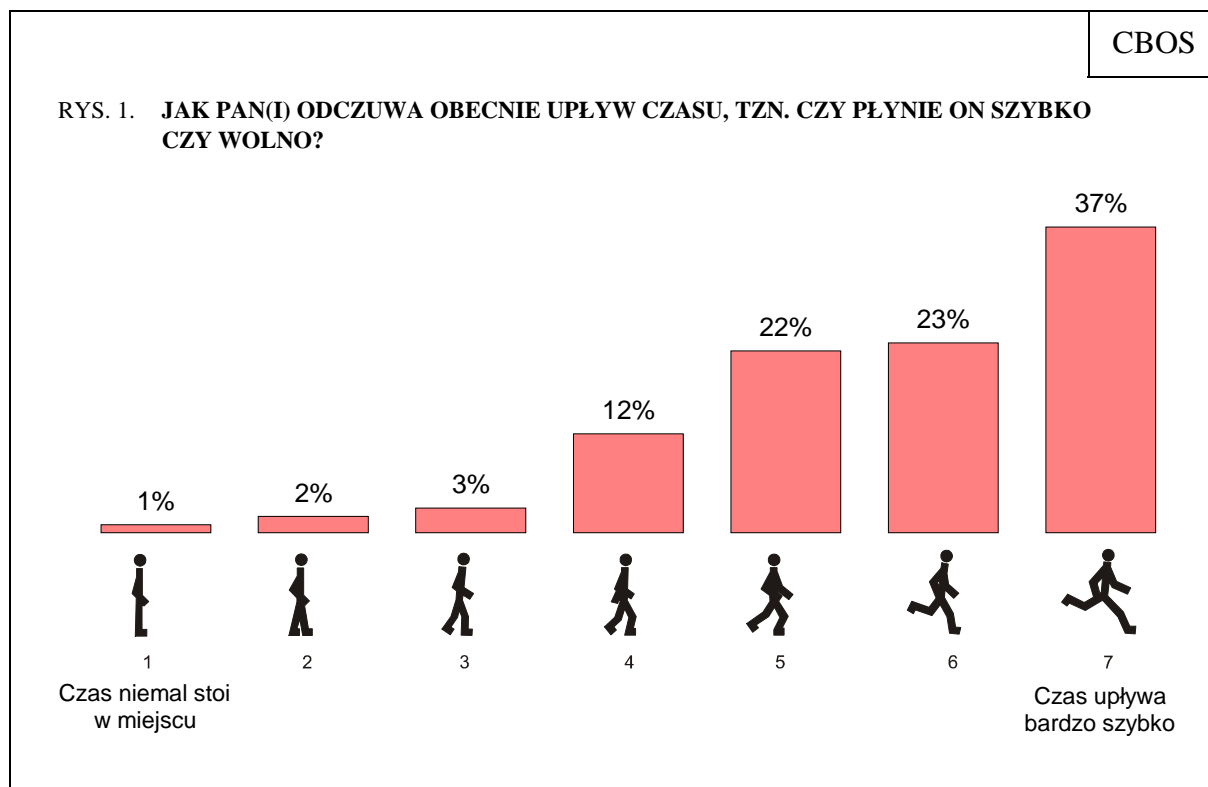
Respondenci, posługując się siedmiostopniową skalą, na której 1 oznaczało, że czas niemal stoi w miejscu, a 7 - że upływa bardzo szybko, mieli za zadanie określić subiektywne poczucie upływu czasu³.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (187) zrealizowano w dniach 2-5 grudnia 2005 roku na liczącej 1018 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² W komunikacie wykorzystaliśmy pytania opracowane przez Instytut Demoskopii Allensbach (Niemcy), co pozwoliło na porównanie wyników polskich i niemieckich.

³ W analizie pominęliśmy tych, którzy nie potrafili odpowiedzieć na to pytanie (N=13).

Jak się okazuje, tylko nieliczni Polacy odnoszą wrażenie bardzo wolnego lub wolnego tempa upływu czasu (w sumie 6%). Co ósmy badany postrzega je raczej jako średnie, natomiast w przeświadczeniu zdecydowanej większości respondentów (82%) jest ono szybkie, w tym dla ponad jednej trzeciej (37%) nawet bardzo szybkie.

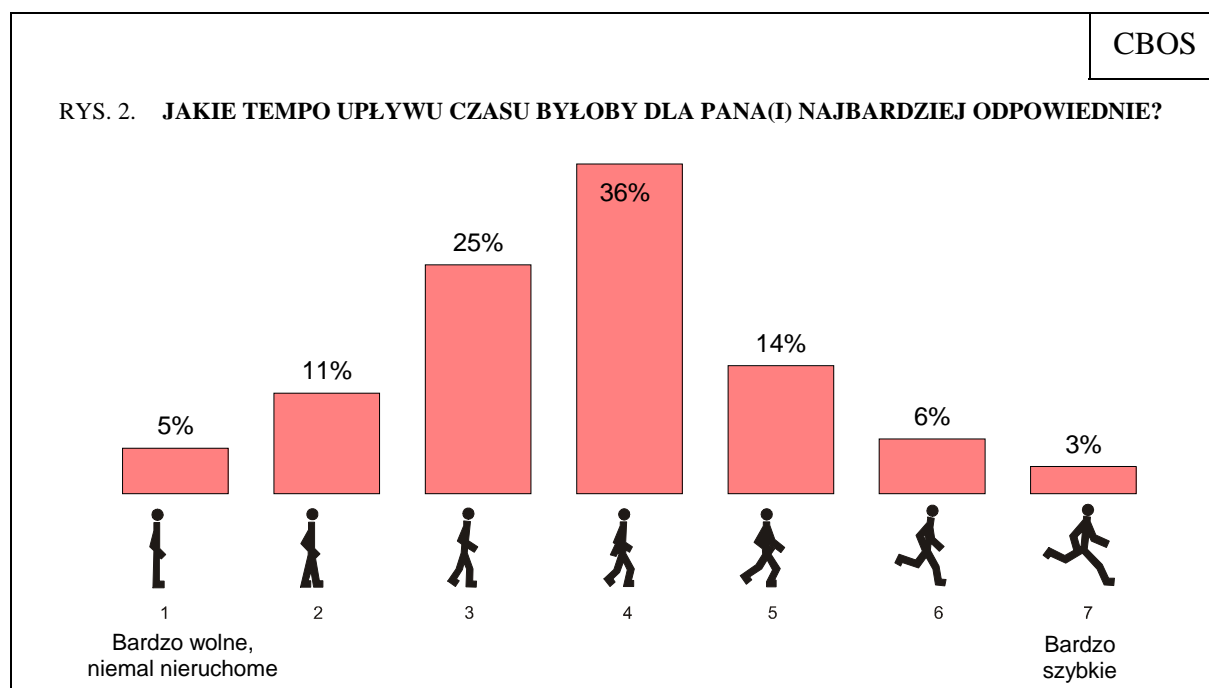

Upływ czasu jest wyraźnie szybszy w odczuciu kobiet niż mężczyzn, podobnie tempo to jako bardzo szybkie znacznie częściej odbierają najstarsi niż najmłodszy badani. Różnice w percepcji upływu czasu są widoczne również ze względu na poziom wykształcenia respondentów oraz ich status zawodowy. Tempo to jest postrzegane jako znacznie szybsze przez osoby z wyższym wykształceniem oraz pracowników umysłowych wyższego i niższego szczebla niż przez respondentów gorzej wyedukowanych, głównie robotników i rolników. Wśród biernych zawodowo upływ czasu jako szczególnie szybki odbierają emeryci i renciści, natomiast osoby bezrobotne stosunkowo najczęściej stwierdzają, że czas im „się dłuży” (zob. tabele aneksowe).

PREFEROWANE TEMPO UPŁYWU CZASU

Po określeniu odczuwanego tempa upływu czasu respondenci, posługując się tą samą siedmiopunktową skalą, wyrażali swoje preferencje w tym zakresie⁴.

Tak jak można było przypuszczać, faktycznie odczuwany upływ czasu zupełnie nie pokrywa się z tym, jaki jest pożądanym. Wyrażna większość badanych opowiada się za zwolnieniem tempa upływu czasu. Aż 41% respondentów chciałoby, żeby czas płynął wolno, z czego dla co dwudziestego (5%) najlepszym rozwiązaniem byłoby, gdyby nawet stanął w miejscu. Więcej niż co trzeci ankietowany (36%) za najbardziej odpowiednie uważa średnie tempo upływu czasu, a tylko niespełna co czwarty (23%) opowiada się za jego mniej lub bardziej wyraźnym przyspieszeniem.

Bez względu na płeć, wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenie czy też status zawodowy, najczęściej wskazywane jest średnie tempo upływu czasu (średniowa wartość na skali). Mimo to można zauważyć pewne zróżnicowania. Na przykład mężczyźni, którzy w porównaniu z kobietami tempo upływu czasu określają jako wolniejsze, częściej niż one opowiadają się za jeszcze większym jego spowolnieniem. Wolniejszego tempa upływu czasu częściej niż najmłodsi badani życzyłyby sobie osoby starsze, zwłaszcza mające 65 lat lub

⁴ W analizie pominieliśmy tych, którzy nie potrafili odpowiedzieć na to pytanie (N=23).

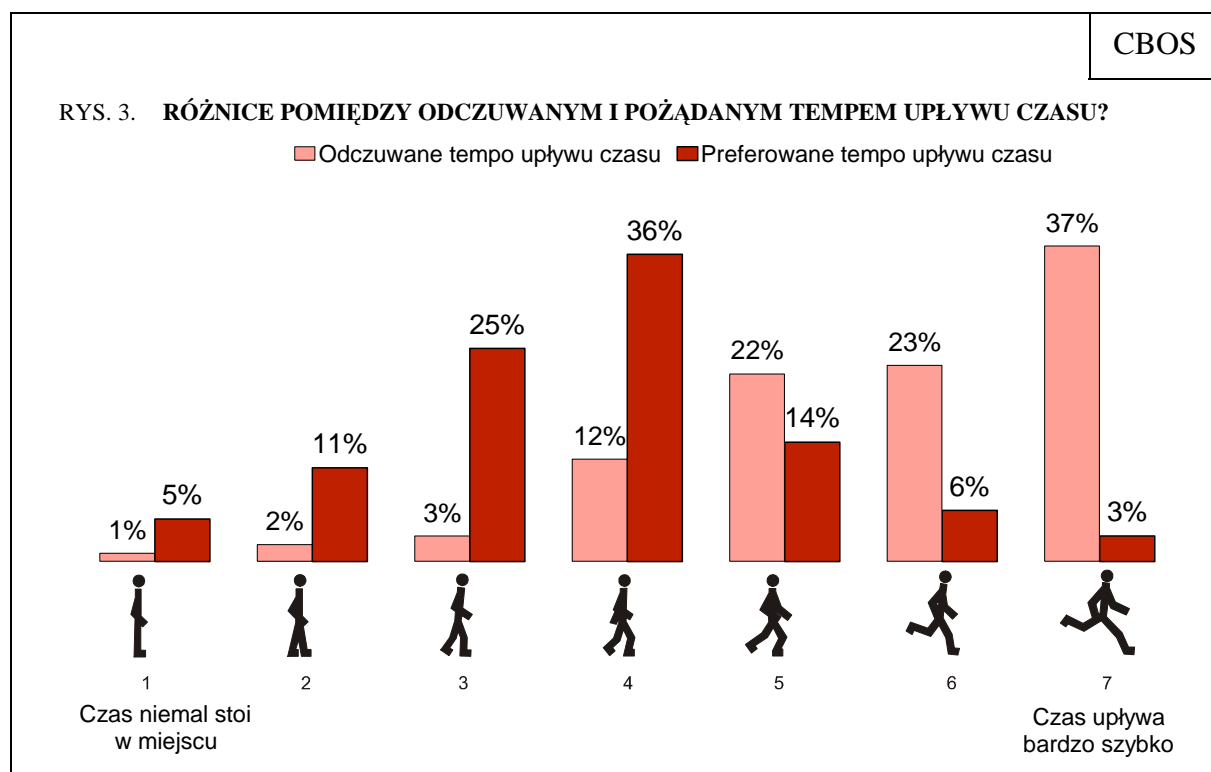
więcej. Za szybkim lub bardzo szybkim upływem czasu stosunkowo częściej niż inni, oprócz najmłodszych respondentów, w tym głównie uczniów i studentów, opowiadają się również bezrobotni oraz badani uzyskujący najniższe dochody *per capita* (zob. tabele aneksowe).

ODCZUwany A POŻĄDANY UPŁYW CZASU

Bardzo wyraźne są różnice w społecznie odczuwanym oraz preferowanym tempie upływającego czasu. Średnie ocen wskazują na to, że w ogólnym przekonaniu społeczeństwa czas płynie szybko (5,71), natomiast pożądanym jest raczej średnie jego tempo (3,74).

Tabela 1

	Średnie ocen na skali 1-7
Odczuwane tempo upływu czasu	5,71
Pożądanane tempo upływu czasu	3,74

Na ogół osoby, w poczuciu których czas płynie szybko lub bardzo szybko, opowiadają się za jego spowolnieniem - średnie tempo byłoby dla nich najbardziej odpowiednie (39%). Ci natomiast, którzy postrzegają czas jako wolno płynący, a nawet jako niemal stojący w miejscu, chcieliby jego przyspieszenia - 36% z nich preferuje średnie tempo w tym

względnie, a niewiele mniej (33%) nawet szybkie lub bardzo szybkie. Większych zastrzeżeń co do odczuwanego tempa upływającego czasu nie mają ci, którzy oceniają je jako średnie. Dla co trzeciego z nich (34%) takie właśnie tempo jest najbardziej odpowiednie, choć również nierzadko chcieliby, aby było ono jeszcze wolniejsze.

Tabela 2

Preferowane tempo upływu czasu			Odczuwane tempo upływu czasu			
			wolne lub bardzo wolne	średnie	szybkie	bardzo szybkie
			punkty na skali			
			1-3	4	5-6	7
			w procentach			
Bardzo wolne	Punkty na skali	1-2	13	24	14	15
Wolne		3	18	27	32	18
Średnie		4	36	34	33	39
Szybkie lub bardzo szybkie		5-7	33	15	21	28

RÓŻNICE W PERCEPCJI UPŁYWU CZASU WŚRÓD POLAKÓW I NIEMCÓW

W lipcu bieżącego roku na takie same pytania - o postrzegane i preferowane tempo upływu czasu - odpowiadali również Niemcy, sondowani przez niemiecki instytut badawczy Allensbach⁵.

Z analizy porównawczej wynika, iż w odczuciu Niemców czas płynie minimalnie wolniej niż w odczuciu Polaków. Największa różnica widoczna jest w wyborze odpowiedzi skrajnie wysokiej (punkt 7 na skali). Niemcy stosunkowo rzadziej niż Polacy skłonni są określać upływ czasu jako ekstremalnie szybki.

Tabela 3

Odczuwane tempo upływu czasu	1 = czas niemal stoi w miejscu	2	3	4	5	6	7 = czas upływa bardzo szybko	Trudno powiedzieć	Średnia na skali 1-7
	w procentach								
- wśród Polaków	1	2	3	12	22	23	37	1	5,7
- wśród Niemców	0	2	5	9	27	35	21	1	5,5

⁵ Źródło: Allensbach Archives, IfD Survey 7072, 1-3 lipca 2005 (N=2044).

Szybki, a nawet bardzo szybki upływ czasu odpowiada znacznie większej części Niemców niż Polaków. Preferowane tempo upływu czasu w społeczeństwie niemieckim, w przeciwieństwie do społeczeństwa polskiego, jest wyższe niż przeciętne (jeżeli za taki wskaźnik przyjmujemy środkowy punkt na skali).

Tabela 4

Preferowane tempo upływu czasu	1 = czas niemal stoi w miejscu	2	3	4	5	6	7 = czas upływa bardzo szybko	Trudno powiedzieć	Średnia na skali 1-7
	w procentach								
- wśród Polaków	5	10	25	35	14	6	3	2	3,7
- wśród Niemców	1	5	22	32	23	9	6	2	4,3

★

★

★

Coraz szybsze tempo życia oraz pogoń za pieniędzmi sprawiają niemal powszechne wrażenie niekontrolowanego upływu czasu. Z racji tego jednak, że ten szybki, konsumpcyjny tryb życia w polskich realiach nie ma zbyt długich tradycji, wciąż bardzo wyraźny jest (znacznie wyższy niż w społeczeństwie niemieckim) brak akceptacji odczuwanego obecnie tempa upływu czasu.

Z tego jednak względu, iż upływ czasu nie ma realnego charakteru i pozostaje wyłącznie w sferze subiektywnych doświadczeń jednostki, u progu Nowego Roku wciąż aktualne jest życzenie, aby - bez względu na odczuwane tempo upływu czasu - ludzie potrafili go właściwie wykorzystywać.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Jak Pan(i) odczuwa obecnie upływ czasu, tzn. czy płynie on szybko czy wolno?
 1 - (punkty na skali 1-3) bardzo wolno lub wolno; 2 - (punkt na skali 4) średnio;
 3 - (punkty na skali 5-6) szybko; 4 - (punkt na skali 7) bardzo szybko
 (%)

	1	2	3	4	Liczba osób
Ogółem	6	12	45	37	1018
Płeć					
Mężczyźni	7	14	49	29	486
Kobiety	4	10	40	44	532
Wiek					
18-24 lat	7	12	54	27	158
25-34	5	12	51	32	190
35-44	6	10	45	39	173
45-54	4	13	44	38	219
55-64	6	10	40	42	118
65 lat i więcej	6	13	32	45	160
Miejsce zamieszkania					
Wieś	5	13	46	35	372
Miasto do 20 tys.	5	10	41	43	130
20-100 tys.	7	13	44	35	199
101-500 tys.	6	12	39	41	194
501 tys.i więcej mieszk.	5	8	54	32	122
Wykształcenie					
Podstawowe	6	13	36	42	285
Zasadnicze zawodowe	8	13	43	35	265
Średnie	5	11	49	34	355
Wyższe	0	8	58	35	113
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	1	5	48	45	67
Prac.umysł.niż.szczebła	1	7	55	37	107
Pracownicy fiz.- umysł.	3	13	52	29	76
Robotnicy wykwalifikowani	6	17	34	41	76
Robotnicy niewykwalifik.	6	16	43	35	44
Rolnicy	2	16	49	32	54
Pracujący na własny rach.	0	10	49	41	36
Bierni zawodowo					
Renciści	9	7	39	42	98
Emeryci	6	13	35	43	201
Uczniowie i studenci	5	15	53	27	88
Bezrobotni	11	12	49	28	119
Gospodynie domowe i inni	9	13	41	36	53
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	3	8	46	43	144
spółce właścicieli	3	19	51	27	81
prywatnych i państwa	3	9	50	37	176
sekt. pryw. poza rolnict.	4	14	48	33	60
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	6	12	42	39	150
301-500	5	9	45	40	162
501-900	5	11	46	36	216
901-1200	6	13	47	35	74
Powyżej 1200 zł	2	12	52	33	58
Ocena własnych war. mater.					
Złe	8	9	40	40	288
Średnie	5	14	45	36	446
Dobre	2	12	50	35	283
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	2	12	35	51	77
Raz w tygodniu	4	12	47	36	500
1-2 razy w miesiącu	7	9	50	35	152
Kilka razy w roku	7	15	41	35	198
W ogóle nie uczestniczy	8	11	40	38	91
Poglądy polityczne					
Lewica	5	8	53	34	139
Centrum	6	10	49	35	330
Prawica	3	15	44	38	306
Trudno powiedzieć	8	14	34	40	242

Tabela 2. Jakie tempo upływu czasu byłoby dla Pana(i) najbardziej odpowiednie?
 1 - (punkty na skali 1-2) bardzo wolne; 2 - (punkt na skali 3) wolne;
 3 - (punkt na skali 4) średnie; 4 - (punkty na skali 5-7) szybkie i bardzo szybkie

	(%)				Liczba osób
	1	2	3	4	
Ogółem	16	25	36	23	1017
Płeć					
Mężczyźni	17	26	33	22	486
Kobiety	13	23	37	24	532
Wiek					
18-24 lat	7	18	44	31	158
25-34	14	27	35	23	190
35-44	14	29	32	25	173
45-54	17	27	33	21	219
55-64	19	24	34	22	118
65 lat i więcej	21	23	33	16	159
Miejsce zamieszkania					
Wieś	16	23	34	23	372
Miasto do 20 tys.	15	20	38	25	130
20-100 tys.	16	24	32	27	199
101-500 tys.	11	29	38	20	194
501 tys. i więcej mieszk.	16	30	36	18	122
Wykształcenie					
Podstawowe	19	22	34	20	285
Zasadnicze zawodowe	15	22	35	25	265
Średnie	12	28	35	25	354
Wyższe	13	29	39	20	113
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	11	22	41	27	67
Prac. umysł. niż. szczebla	17	24	37	22	107
Pracownicy fiz.- umysł.	11	34	37	16	76
Robotnicy wykwalifikowani	11	23	32	30	76
Robotnicy niewykwalifik.	12	24	36	23	44
Rolnicy	12	32	43	11	54
Pracujący na własny rach.	10	40	32	18	36
Bierni zawodowo					
Renciści	11	26	33	24	98
Emeryci	23	22	33	18	200
Uczniowie i studenci	5	18	48	29	88
Bezrobotni	21	23	24	30	119
Gospodynie domowe i inni	16	26	36	22	53
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	12	29	37	22	144
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	13	30	36	21	81
sekt. pryw. poza rolnict.	12	26	34	24	176
prywatnym gosp. rolnym	11	30	43	13	60
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	17	22	27	30	150
301-500	14	21	35	28	162
501-900	17	29	32	20	216
901-1200	19	26	39	15	74
Powyżej 1200 zł	8	27	47	17	58
Ocena własnych war. mater.					
Złe	15	27	30	23	288
Średnie	15	23	37	24	446
Dobre	15	26	38	21	282
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	21	25	27	28	77
Raz w tygodniu	14	24	36	24	500
1-2 razy w miesiącu	14	27	39	19	152
Kilka razy w roku	12	26	36	25	197
W ogóle nie uczestniczy	23	25	29	17	91
Poglądy polityczne					
Lewica	17	31	34	18	139
Centrum	15	26	36	23	330
Prawica	16	28	32	23	306
Trudno powiedzieć	13	16	38	24	242